CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
W LEGIONOWIE

Zakład Kynologii Policyjnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 198

Konrad Lubryczyński

SZKOLENIE PSA JAKO ŚRODKA PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

LEGIONOWO 2020

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
W LEGIONOWIE

ZAKŁAD KYNOLOGII POLICYJNEJ

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 198

Konrad Lubryczyński

SZKOLENIE PSA JAKO ŚRODKA PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

LEGIONOWO 2020

ISBN 978-83-62455-23-2

Korekta, skład i druk:
Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Nakład 65 egz.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA 5

1. PSY SŁUŻBOWE W POLICJI – RYS HISTORYCZNY 7

2. RASY PSÓW WYKORZYSTYWANE W POLICJI DO SZKOLENIA W ZAKRESIE OBRONCZYM 10

3. SZKOLENIE PSÓW SŁUŻBOWYCH W ZAKRESIE OBRONCZYM 14

4. WARSZTATY DOSKONALĄCE SPRAWNOŚĆ UŻYTKOWĄ PSÓW SŁUŻBOWYCH W ZAKRESIE OBRONCZYM 22

5. PODSTAWY PRAWNE UŻYCIA PSA SŁUŻBOWEGO JAKO ŚRODKA PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO 24

BIBLIOGRAFIA 27

PRZEDMOWA

Niniejsza publikacja zawiera informacje o rasach, sposobie szkolenia, doskonalenia sprawności użytkowej oraz wykorzystaniu psów służbowych Policji jako środka przymusu bezpośredniego. Kursy specjalistyczne dla przewodników psów patrolowych, patrolowo-tropiących oraz do działań antyterrorystycznych przygotowują przewodników do wykonywania czynności służbowych z psem jako środkiem przymusu bezpośredniego.

Opracowanie przedstawia także przepisy regulujące wykorzystanie psa służbowego jako środka przymusu bezpośredniego.

1. PSY SŁUŻBOWE W POLICJI – RYS HISTORYCZNY

Od momentu udomowienia psa, co miało miejsce na Środkowym Wschodzie przynajmniej 10 tysięcy, a może nawet 35 tysięcy lat temu, człowiek zaczął go wykorzystywać przede wszystkim do pilnowania osad i w łowiectwie. Wędrujące grupy ludzi rozprowadziły psy ze Środkowego Wschodu do Europy i innych części świata. Człowiek zaczął je hodować i krzyżować w celu stworzenia różnorodnych ras różniących się umaszczeniem, wielkością, budową kośćca oraz cechami użytkowymi i cechami charakteru. Pies zaczął zdobywać cały świat. Psy były inteligentne, odporne na warunki atmosferyczne, a przede wszystkim były chętne do współpracy z człowiekiem – można było je szkolić. Początkowo wykorzystywano je do obrony i polowań, jednak wraz z rozwojem cywilizacji i udomowieniem przez człowieka innych zwierząt zaczęto stawiać przed nimi inne zadania. Psy zaczęto wykorzystywać do stróżowania, pilnowania osad i trzody. Przez wiele pokoleń psy żyły w kontakcie wyłącznie z domownikami. Człowiek zauważył, że są nieufne w stosunku do obcych. Zaczęto rozbudzać w nich czujność – cechę, która obecnie jest charakterystyczna dla ras psów służbowych.

Psów zaczęto używać także na wojnach. Na malowidłach ściennych sprzed 4000 lat można dostrzec egipskiego wojownika trzymającego na smyczy psa, który atakuje wroga. Podobne sceny obserwuje się w antycznej sztuce asyryjskiej czy greckiej, gdzie potężne psy w najeżonych kolcami obrożach atakują piechotę nieprzyjaciela. Psy wykorzystywano także w armii rzymskiej, w której z przodków dzisiejszych molosów i mastifów tworzono oddziały wykorzystywane w licznych wojnach, jakie toczyło Imperium Rzymskie. Od Rzymian wykorzystywania psów w walce nauczyli się także ich wrogowie – Germanie, Galowie i Hunowie. W średniowiecznej Europie również wykorzystywano psy na wojnach, np. w 1476 r. – między Burgundią a Szwajcarią; w 1599 r. armia lorda Essex, podbijając Irlandię, użyła 800 bloodhoundów. Rozpowszechnienie broni palnej w XVI w. doprowadziło od wyeliminowania psów jako środka do walki. Od tej pory psy służyły w armii do pilnowania obozowisk, tropienia nieprzyjaciela, np. w Ameryce Północnej podczas walk z Indianami – czy w późniejszym czasie – do tropienia zbiegłych niewolników. Gdy pod koniec XIX w. powstały nowoczesne armie, ponownie zwrócono uwagę na psy. W roku 1884 utworzono w Niemczech pierwszą szkołę psów wojskowych. Szkolono tam psy wartownicze, łącznikowe i sanitarne. Do szkolenia wykorzystywano psy czystych ras, takie jak dobermany, owczarki niemieckie, collie, pudle i airedale teriery. Armie innych krajów również zaczęły szkolić psy i w momencie wybuchu I wojny światowej w 1914 r. każda miała do dyspozycji ok. 20–30 tysięcy psów. W armii belgijskiej psy wykorzystywano do ciągnięcia karabinów maszynowych, transportowania ładunków, poszukiwania rannych i zaginionych na polu walki. Armia włoska używała psów na froncie alpejskim – do pilnowania obozów jenieckich.

Psy wykorzystywano także na frontach II wojny światowej. W Związku Radzieckim wytresowano do działań wojennych 50 tysięcy psów. Były to głównie teriery rosyjskie i samojedy, a ich zadaniem było poszukiwanie i ewakuacja rannych żołnierzy. Sowieci wykorzystywali psy także do wyszukiwania min i do samobójczych misji niszczenia czołgów wroga za pomocą ładunków przyczepionych do grzbietu.

W Stanach Zjednoczonych psy pracowały jako zwiadowcy i ostrzegały o zasadzkach. Służyły na Pacyfiku w walkach z Japończykami i w Afryce Północnej.
Po II wojnie światowej, z nastaniem ery broni atomowej, rola psa wojennego zmalała. W USA w latach 1951–1953 jeden pluton psów wziął udział w wojnie w Korei. W obecnych czasach znowu zaczęto wykorzystywać psy w działaniach wojennych. W konfliktach o charakterze partyzanckim psy pomagają w odnajdywaniu niewielkich, szybko przemieszczających się oddziałów. Amerykanie wykorzystywali psy także w wojnie wietnamskiej. Służyły one jako zwiadowcy, tropiciele oraz ostrzegały bazy o ataku Vietcongu. Pod koniec wojny wykorzystywano je także do wyszukiwania narkotyków przemycanych do USA. W swojej wojnie z partyzantką ponad 800 psów wykorzystywała armia RPA. Podobną liczbę zaangażował także ZSRR w wojnie w Afganistanie. Obecnie psy znajdują się w składzie praktycznie każdej armii na świecie. Najwięcej posiada ich Izrael zmagający się z arabskim terroryzmem. Także w wojnie z Irakiem w 1991 r. wykorzystywano psy – armia francuska miała ich 1777[1].
Pierwsze informacje o użyciu psa w służbie policyjnej można odnaleźć w starych kronikach, które podają, że już w 1155 r. we francuskim mieście Saint-Malo utrzymywano dogi do służby wartowniczej i ochrony okrętów. O zmroku zamykano bramy miasta i spuszczano psy, aby pomagały strażnikom w ochronie mieszkańców[2]. W Wielkiej Brytanii w XV w. ulice Londynu patrolowali konstable z psami. W Belgii w 1889 r. w Gent powstała brygada policji wykorzystująca psy w swojej pracy, tam też w 1903 r. odbyły się pierwsze zawody psów policyjnych w posłuszeństwie[3]. Pierwszym psem policyjnym w roku 1890 został foksterier Topper, który pełnił służbę w londyńskim Hyde Park Police Station. W 1897 r. pruska policja zaczęła używać owczarków alzackich do ochrony patroli policyjnych. Głośnym sukcesem było wykrycie sprawcy morderstwa przez inspektora niemieckiej policji, który w 1904 r. wykorzystał do tej czynności owczarka niemieckiego. Pierwszy psi oddział z prawdziwego zdarzenia utworzono w 1908 r. w Wielkiej Brytanii w Hull Docks. Sukcesy psów w wykrywaniu przestępców spowodowały, że zaczęły one trafiać do jednostek w całym kraju. W Niemczech (w Bawarii) w 1911 r. założono pierwszą szkołę tresury psów służbowych, która przetrwała do II wojny światowej. Po wojnie także inne państwa na świecie zaczęły uznawać wartość psa służbowego. Zaczęto otwierać pierwsze szkoły tresury psów na potrzeby Policji[4].
W Polsce początki kynologii policyjnej datuje się od roku 1913. Pierwszym psim „funkcjonariuszem" był krakowski doberman, który jednak większe zacięcie miał do zadań wojskowych niż policyjnych. Później psy wykorzystywano do patroli, ale przełom nastąpił 1 września 1945 r., kiedy rozpoczęto szkolenie psów milicyjnych w Junikowie koło Poznania. Ośrodek istniał do wiosny 1946 r. W tym czasie wytresowano 24 psy na potrzeby terenowych jednostek MO województwa poznańskiego. W maju 1946 r. w Centrum Wyszkolenia Milicji Obywatelskiej w Słupsku utworzono Szkołę Przewodników i Tresury Psów Służbowych MO. Podczas zajęć z tresury koncentrowano się głównie na szybkim tropieniu śladów. W ciągu czterech lat działalności szkoły zorganizowano cztery kursy, które ukończyło 298 słuchaczy i wytresowano 279 psów[5].
W 1950 r. nastąpiło połączenie dwóch ośrodków szkolących psy służbowe: Szkoły Przewodników i Tresury Psów Służbowych w Słupsku i Zakładu Tresury Psów Służbowych Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Sułkowicach, w następstwie czego powstał Zakład Tresury Psów Służbowych KBW i MO. Do tresury zakupywano głównie owczarki niemieckie, które szkolono wyłącznie do tropienia śladów. Zakład funkcjonował przez 6 lat do 1956 r. W ewidencji zakładu w okresie jego działalności zostało ujętych

[1] P. Taras, *Psy wojny*, „Komandos" 2004, nr 2.
[2] M. Łachacz, *O psach służbowych*, „Policyjny Biuletyn Szkoleniowy", WSPol, Szczytno, s. 32–34.
[3] U. Charytonik, M. Kułakowski, *Psy policyjne*, „Mój Pies" 2000, nr 9, s. 15–17.
[4] P. Taras, *Psy wojny*.
[5] A. Przybylik, P. Mrozowski, D. Ratajczak, *60 lat Zakładu Kynologii Policyjnej (1956–2016)*, „Kwartalnik Policyjny" 2016, nr 3, s. 4.

1000 psów. 1 kwietnia 1956 r. powołano do życia samodzielny Zakład Tresury Psów Służbowych MO w Sułkowicach. W grudniu 1958 r. – oprócz kursów przewodników psów tropiących – zaczęto organizować kursy opiekunów psów obronnych. Zakład ciągle się rozwijał, opracował własne, nowatorskie programy szkolenia psów, opierając się na fachowej literaturze krajowej i zagranicznej. Po przekształceniu Milicji Obywatelskiej w Policję w 1990 r. Zakład Tresury Psów Służbowych MO został przemianowany na Szkołę Policyjną Przewodników i Tresury Psów. W wyniku reorganizacji szkolnictwa resortowego w 1992 r. SPPiTP w Sułkowicach została wcielona do struktur Centrum Szkolenia Policji w Legionowie jako Zakład Szkolenia i Tresury Psów z siedzibą w Sułkowicach[6].

Od stycznia 2001 r., po wejściu w życie nowego systemu szkolenia policjantów, szkolenie przewodników psów służbowych odbywa się na poziomie specjalistycznym. W 2002 r. nazwę ośrodka zmieniono na Zakład Kynologii Policyjnej Centrum Szkolenia Policji. Nazwa ta funkcjonuje do dziś. Obecnie Zakład jest jedynym ośrodkiem szkolącym psy na potrzeby Policji. Oferta szkoleń jest bardzo szeroka. W Zakładzie Kynologii Policyjnej Centrum Szkolenia Policji tresowane są następujące kategorie psów:

- patrolowe (do działań w kagańcu i bez kagańca),
- patrolowo-tropiące (do działań w kagańcu i bez kagańca),
- do działań bojowych bez kagańca,
- do wyszukiwania zapachów narkotyków,
- do wyszukiwania zapachów materiałów wybuchowych,
- do wyszukiwania zapachów zwłok ludzkich,
- do ratownictwa wodnego i wyszukiwania zapachów zwłok ludzkich,
- tropiące,
- do badań osmologicznych.

W ZKP realizowane są także kursy specjalistyczne dla policjantów wykonujących czynności pozoranta oraz kursy specjalistyczne dla policjantów będących kandydatami na przewodników psów bojowych do działania bez kagańca oraz wykonujących czynności pozoranta.

Od kwietnia 2018 r. 7 funkcjonariuszy Zakładu Kynologii Policyjnej rozpoczęło na terenie Niemiec realizację pierwszego etapu szkolenia dotyczącego tresury psów tropiących osoby według założeń mantrailingu we współpracy z policją niemiecką (Saksonia). Mantrailing to forma tropienia polegająca na pracy tzw. górnym wiatrem, tj. na podążaniu za indywidualnym zapachem człowieka i jego identyfikacją na końcu śladu. Do tego rodzaju tresury preferowane są rasy należące do grupy psów myśliwskich, m.in. bloodhound i posokowiec bawarski. Cały proces szkolenia został podzielony na trzy etapy i będzie trwał w sumie 3 lata.

Psy służbowe służą wraz z człowiekiem w różnych formacjach. Ich umiejętności, oprócz wojska i Policji, wykorzystuje także Straż Graniczna, Straż Pożarna, Służba Więzienna oraz ratownictwo górskie (GOPR) i wodne (WOPR).

[6] Tamże.

2. RASY PSÓW WYKORZYSTYWANE W POLICJI DO SZKOLENIA W ZAKRESIE OBRONCZYM

Od drugiej połowy XVIII w. rozwinęła się hodowla psów rasowych. Powstały organizacje kynologiczne, które dokumentowały pochodzenie psów i wystawiały świadectwa rodowodowe. Wtedy też zaczęły powstawać pierwsze wzorce ras prezentowane na wystawach psów. Obecnie istnieje ok. 400 ras psów.
Na całym świecie policja wykorzystuje różne rasy psów do swoich celów. Dobiera się je zależnie od przewidywanego sposobu ich późniejszego wykorzystania. Pies patrolowy musi oddziaływać prewencyjnie, swoim wyglądem i budową ciała powinien budzić respekt wśród obywateli. Wymaga się od niego odwagi, ciętości oraz umiejętności obezwładniania napastnika. W przypadku psa do wyszukiwania zapachów narkotyków pożądane cechy i wymagania są zupełnie inne. Pies taki może, a wręcz powinien, być mniejszy, ale za to musi być wytrwały i skuteczny w pracy węchowej. Podobne zdanie wyrażał Antoni Brzezicha, stwierdzając: ,,do zaawansowanego szkolenia na stopień psa towarzyszącego, obronnego, tropiącego lub specjalistycznego nadają się psy tylko tych ras, które odpowiadają warunkom psychicznym i fizycznym, stosownie do zadań, jakie mają wykonywać"[7].
Szkolenie psów służbowych w zakresie obrończym wymaga od nich szczególnych predyspozycji i cech charakteru. Wspólną cechą charakteru ras wykorzystywanych do służby obrończej jest nieufność wobec obcych, ciętość, czujność, chęć do walki, inteligencja i przywiązanie do swojego przewodnika. Muszą także posiadać odpowiednie predyspozycje fizyczne, takie jak: siła, wytrwałość, zdolność do dużego wysiłku, szybkość i doskonały węch.

Owczarek niemiecki

Najczęściej wykorzystywana rasa psów do służby. Jej popularność we wszystkich krajach świata wynika z wybitnych cech charakteru i chęci do pracy z człowiekiem. Ten doskonały pies użytkowy jest efektem programu hodowlanego, który został zapoczątkowany dopiero pod koniec ubiegłego stulecia. W północnych i środkowych Niemczech występowała odmiana niższa, krępa, w Niemczech południowych, a przede wszystkim w Wirtembergii, popularna była odmiana wyższa, smuklejsza. Ze skrzyżowania tych dwóch ras powstał dzisiejszy owczarek niemiecki[8]. Powszechnie używany przez żołnierzy niemieckich, wraz z wojskiem rozpowszechnił się w całej Europie, a później na świecie. Dobre okazy tej rasy są niezawodne i inteligentne[9]. Z powodu podobieństwa do wilka mylnie nazywa się go też ,,wilczurem", nie znaczy to jednakże, że jest spokrewniony z wilkiem, z pominięciem jego praprzodków. Owczarek niemiecki odpowiada wyobrażeniu rasy uosabiającej naturalną siłę, zwrotność i inteligencję. Jest niezwykle odporny na warunki atmosferyczne, dzięki czemu świetnie radzi sobie zarówno podczas upału, jak i w czasie mrozów.

[7] A. Brzezicha, *Twój przyjaciel pies*, *Wychowanie i szkolenie użytkowo-obronne*, Warszawa 2002, s. 6.
[8] D. Najmanova, Z. Humpal, *Psy rasowe*, Warszawa 1983, s. 62.
[9] D. Taylor, *Ty i twój pies*, Warszawa 1996, s. 75.

Charakteryzuje się wiernością, odwagą, instynktem do walki i ciętością. W razie potrzeby stanie w obronie swojego pana i jego dobytku. Fizyczne i psychiczne warunki zapewniają mu wytrwałość i gotowość do pracy. Pomimo ogromnego temperamentu daje się tresować i dostosowuje się do każdej sytuacji. Dla osoby, którą kocha, gotowy jest nawet oddać życie. Niektórzy twierdzą, że owczarek niemiecki ma inteligencję siedmioletniego dziecka[10].
Cechy te tworzą z niego idealnego psa użytkowego, szczególnie jako stróża, obrońcę, psa pasterskiego, a przede wszystkim psa policyjnego.

Fot. 1. Owczarek niemiecki.
Źródło: archiwum ZKP.

Owczarek belgijski malinois

Najstarsze wzmianki o owczarkach belgijskich znajdują się w rękopisie datowanym na 1356 r. W XVI w. nakazano hyclom z Antwerpii zabijanie wałęsających się psów. Ochroną objęto jedynie psy myśliwskie, pasterskie, ozdobne i farmerskie. I to właśnie te ostatnie są zapewne bezpośrednimi przodkami owczarków belgijskich. Ich współczesny wygląd jest wynikiem wieloletniej pracy prof. Adolfa Reula z Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Cureghem, który założył w 1891 r. Klub Owczarka Belgijskiego. Wkrótce rozpoczęto prace nad ujednoliceniem wyglądu psów i wzorcem rasy. Podzielono je na cztery grupy ze względu na sierść: długowłose czarne (groenendael), długowłose płowe i szare (tervueren), krótkowłose płowe (malinois) i szorstkowłose płowe (laekenois), a w 1963 r. zatwierdzono ostatecznie te cztery znane obecnie rasy. W 1899 r. Klub Owczarka Belgijskiego uznał kolor płowy z czarną maską za jedyny dopuszczalny u malinois[11].
Początkowo zadaniem owczarków belgijskich była pomoc przy wypasie stad – miały przepędzać zwierzęta i szukać zagubionych. Wykorzystywano je także do stróżowania. Obecnie jest to rasa najbardziej popularna i wszechstronnie wykorzystywana w policji krajów zachodnich. Malinois nie jest psem rodzinnym. To pies stworzony do pracy. Uczy się wyjątkowo szybko i jest gotów podjąć każde wyzwanie. Polecenia wykonuje bezbłędnie, utrzymując stały kontakt wzrokowy z przewodnikiem. Ma duży temperament i silną osobowość. Potrzebuje dużo ruchu, najlepiej połączonego z wysiłkiem umysłowym. Bezczynność jest dla niego dotkliwą karą. Nie należy pozostawiać go samemu sobie ani traktować zbyt ostro. Jest bowiem wrażliwy i może się stać nadpobudliwy lub nabrać skłonności do dominacji. Jak wszystkie owczarki belgijskie, wymaga twardej, ale równocześnie łagodnej ręki w wychowaniu. Ruchliwy i zawsze gotowy do działania, potrzebuje bliskiego kontaktu z właścicielem, któremu lubi nieustannie towarzyszyć. To doskonały stróż, spostrzegawczy, żywiołowy, nieufny wobec nieznajomych, o silnym instynkcie obrony terytorium[12].

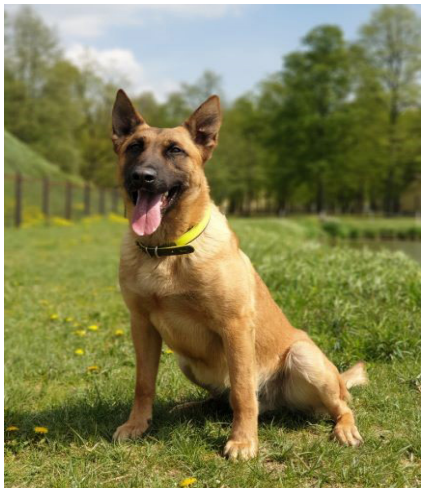

Fot. 2. Owczarek belgijski malinois.
Źródło: archiwum ZKP.

[10] B. Wilcox, Ch. Walkowicz, *Atlas ras psów świata*, wyd. 2. poprawione, Warszawa 1997, s. 424.
[11] *Owczarek belgijski malinois*, https://www.psy.pl/rasa/owczarek-belgijski-malinois.
[12] Tamże.

Obecnie malinois pracują w oddziałach antyterrorystycznych, w straży granicznej, policji i wojsku. Nieocenione usługi oddały m.in. w Afganistanie, gdzie były używane do wykrywania min. Owczarek belgijski to wierny i oddany towarzysz, który będzie bronił swojego pana. Wymaga jednak doświadczonego właściciela.

Owczarek holenderski

Pracujący owczarek o pręgowanym umaszczeniu, bliski kuzyn owczarków belgijskich. Owczarka holenderskiego hodowano już w XVIII w., najliczniej na terenach Brabancji, Veluwe, t'Gooi oraz Drenthe. Psy tej rasy najczęściej pracowały z owcami, pełniąc funkcję pastersko-stróżującą.
W porównaniu z owczarkiem belgijskim owczarek holenderski ma bardziej wydłużoną sylwetkę i ma mocniejszą budowę – ale nie tak mocną jak niemiecki. Owczarki holenderskie, podobnie jak belgijskie, występują w trzech odmianach: krótkowłosej (pręgowanej) – najpopularniejszej, szorstkowłosej – mniej znanej, oraz długowłosej – bardzo rzadkiej. Pierwszy raz owczarek holenderski został zaprezentowany na wystawie psów w Amsterdamie w 1874 r. Jest chętny do współpracy, aktywny, jednak nieco spokojniejszy niż belgijski kuzyn. Wymaga sporo ruchu i zajęcia umysłowego, dobrze sprawdza się jako pies służbowy. Owczarek holenderski, podobnie jak inne psy pasterskie, ma silne poczucie przynależności do stada. Jest oddany całej rodzinie, ale najbardziej lojalny wobec jednej osoby, którą sobie wybierze. Dobrze dogaduje się z dziećmi, jeśli tylko nie są wobec niego zbyt nachalne. Żyje też w zgodzie ze zwierzętami domowymi. Szybko reaguje na zmiany w otoczeniu; może zaatakować osobę, która według niego stanowi zagrożenie. Owczarek holenderski jest aktywny, ale nie bywa tak żywiołowy jak belgijski. Może żyć w mieście, pod warunkiem że zapewni mu się ruch i zajęcia umysłowe. Holender nadaje się do różnych typów szkolenia. W wielu krajach wykorzystuje się go w sportach obronnych, takich jak IPO (Internationale Prüfungs Ordnung – międzynarodowe testy pracy psów użytkowych i obrannych, ustanowione przez Fédération Cynologigne Internationale – Międzynarodową Federację Stowarzyszeń Hodowców Psów). Owczarki holenderskie pracują w oddziałach antyterrorystycznych, w straży granicznej, policji i wojsku[13].

Fot. 3. Owczarek holenderski.
Źródło: archiwum ZKP.

Owczarek holenderski wymaga doświadczonego przewodnika, gdyż jako pies pastersko-stróżujący bywa dość twardy i niezależny.

Rottweiler

Rottweilery to duże psy o charakterystycznym jednolitym, czarnym umaszczeniu z wyraźnie zarysowanymi rdzawymi znaczeniami. Są silne i mocne, adekwatnie do swojego rozmiaru, oraz bardzo zwinne, z łatwością skaczą i biegają. Przodkami rottweilerów były najprawdopodobniej psy używane przez rzymskie legiony do prowadzenia i pilnowania bydła w wyprawach przez Alpy[14]. Wykorzystywane były także do pilnowania obozów oraz jako psy pociągowe – ciągnęły ciężkie zaprzęgi z żywnością i bronią. W czasach średniowiecza w małym niemieckim mieście Rottweil nad rzeką Neckar, stanowiącym centrum han-

[13] *Owczarek holenderski krótkowłosy*, http://www.psy.pl/rasa/owczarek-holenderski-krotkowlosy.
[14] *Pies rottweiler – opis i charakterystyka rasy*, http://www.purina.pl/pies/dog-breeds/rottweiler.

Fot. 4. Rottweiler.
Źródło: archiwum ZKP.

dlu bydłem, zostały skrzyżowane z miejscowymi owczarkami. W ten sposób powstała rasa rottweiler metzgerhund, czyli pies rzeźnika. W tamtych czasach rzeźnicy używali rottweilerów do prowadzenia i pilnowania bydła w drodze od miasta do miasta. Zapiski z siedemnastowiecznych kronik miejskich określają limit psów trzymanych przez rzeźników na 1 sztukę, a rottweilerów hodowanych przez katów – na 4 sztuki. W 1914 r. rottweilery ponownie trafiły na wojnę. Wykazały się zarówno pod względem fizycznym, jak i zdolnościami umysłowymi.

Rottweiler z natury jest psem obronnym i agresywnym wobec intruzów. Według wzorca jest to pies o zrównoważonej psychice, wymagający odpowiedniego i konsekwentnego podejścia. Pewność siebie jest główną cechą charakteru tej rasy, podobnie jak upór, samodzielność czy skłonność do dominacji (ujawnia się to szczególnie u samców). Rottweilery są niezwykle oddane swojemu właścicielowi i swojej rodzinie, będą bronić zarówno ich, jak i domu. Należy podkreślić, że wczesna socjalizacja jest dla tej rasy niezbędna. Rottweiler nie nadaje się jako pierwszy pies dla osób bez doświadczenia w prowadzeniu psów. W rękach osoby brutalnej i niezrównoważonej rottweiler staje się nieprzewidywalny i może stanowić zagrożenie dla otoczenia, z właścicielem włącznie. Pies ten potrzebuje sporej dawki codziennego ruchu, regularnych treningów i szkoleń oraz aktywnych spacerów[15].

Jest to rasa mało popularna w polskiej Policji. Ma krótką pokrywę włosową i niezbyt obfite podszycie, co powoduje, że jest mało odporny na warunki atmosferyczne, a w szczególności na zimno. Drugim powodem jest ograniczona dostępność egzemplarzy o odpowiednich predyspozycjach do służby.

[15] Tamże.

3. SZKOLENIE PSÓW SŁUŻBOWYCH W ZAKRESIE OBRONCZYM

Szkolenie psów patrolowych

Szkolenie psów patrolowych odbywa się na podstawie programów nauczania stanowiących załączniki do:
- decyzji nr 245 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 lipca 2014 r. zmieniającej decyzję w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowych (Dz. Urz. KGP poz. 50),
- decyzji nr 329 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 października 2015 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 82).

Programy nauczania na obydwu kursach są niemalże identyczne. **Różnią się jedynie dwoma aspektami**:
- czasem trwania kursu:
  - kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowych trwa **88 dni**, w tym czas realizacji treści kształcenia to 602 godziny dydaktyczne (86 dni),
  - kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca trwa **83 dni**, w tym czas realizacji treści kształcenia to 567 godzin dydaktycznych (81 dni);
- szkoleniem w zakresie ćwiczeń obronczych:
  - na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowych ćwiczenia obroncze pies wykonuje w kagańcu i bez kagańca,
  - na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca **te same** ćwiczenia obroncze pies wykonuje **wyłącznie** bez kagańca.

Zakres tematyczny na obu kursach obejmuje cztery bloki zagadnieniowe, które są podzielone na tematy, a w przypadku bloku „Tresura praktyczna" na etapy.
Jak wynika z tabeli 1 przedstawiającej zakres tematyczny, kursy mają charakter typowo umiejętnościowy. Blok „Tresura praktyczna" to niemal 500 godzin zajęć praktycznych. Na realizację zagadnień z pozostałych bloków przeznaczono 89 godzin dydaktycznych. Tresura praktyczna to elementy posłuszeństwa, pokonywania przeszkód terenowych oraz ćwiczenia obroncze:
- legitymowanie i kontrola osobista,
- obrona przewodnika,
- ściganie i obezwładnianie osób,
- konwojowanie osób,
- formowanie szyków psów,
- kontrola tłumu,
- przeszukanie terenu w celu odnalezienia osoby ukrywającej się,
- przeszukanie zabudowań w celu odnalezienia osoby ukrywającej się.

Tabela 1. Zakres tematyczny szkolenia psów patrolowych.

Nazwa i charakterystyka bloku	Czas realizacji w godz. lekcyjnych	Sposób oceniania
Nr I. Teoretyczne podstawy tresury psów W ramach bloku zagadnieniowego realizowane są trzy tematy ukierunkowane na kształcenie z zakresu teorii tresury psów, kynologii służbowej oraz taktyki oraz techniki użycia psów.	41	Po zakończeniu każdego tematu przeprowadzany jest test wiedzy. Ocena z testu wiedzy stanowi ocenę bieżącą. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku zagadnieniowego musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Zaliczenie następuje na podstawie średniej arytmetycznej ocen uzyskanych z testów wiedzy przeprowadzanych po zakończeniu każdego z tematów.
Nr II. Pierwsza pomoc W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na doskonalenie umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy.	18	Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku zagadnieniowego musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Zaliczenie następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności.
Nr III. Tresura praktyczna W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na wykształcenie u przewodnika i psa umiejętności umożliwiających realizację zadań związanych z wykonywaniem służby patrolowej.	478	W bloku przeprowadzane są cztery testy umiejętności (etap I–IV), które stanowią oceny okresowe słuchacza. Zaliczenie bloku następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności na IV etapie.
Nr IV. Kształtowanie sprawności fizycznej W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na rozwijanie umiejętności w zakresie kształtowania zdolności motorycznych.	30	W bloku przeprowadzany jest jeden test umiejętności. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku zagadnieniowego musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Zaliczenie następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności.

Źródło: Program nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca.

Szczegółowy opis ww. ćwiczeń, w tym: kolejność wprowadzania, sposób wykonania, stosowane komendy oraz wykorzystywane metody i zasady tresurowe, zostały przedstawione w materiałach dydaktycznych Zakładu Kynologii Policyjnej pt. „**Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obrończe**" autorstwa Mariusza Wziątka i Adama Przybylika[16].

Odnosząc się do ćwiczeń obrończych, można przytoczyć tu starą, ale ciągle aktualną myśl: „Mają one na celu rozwinięcie naturalnych predyspozycji w tym zakresie oraz wypracowanie przewidzianych programem odruchów warunkowych psa, niezbędnych do właściwego wykonywania zadań służbowych. Rozwija się w psie i wykorzystuje na potrzeby człowieka instynkt czynnej obrony, wyrabia się siłę, odwagę, ciętość i czujność wobec obcych osób"[17].

W ćwiczeniach obrończych kładzie się nacisk na wypracowanie u psa natychmiastowego działania/reakcji jako odpowiedzi na atak ze strony człowieka. Zadaniem ćwiczeń jest też obniżenie progu pobudliwości psa na tyle, aby jego reakcje były szybkie i zdecydowane, aby chroniły policjanta – przewodnika przed utratą zdrowia i życia, a także uniemożliwiły lub udaremniły próbę ucieczki osób zatrzymanych, skazanych, tymczasowo aresztowanych oraz podejrzanych o popełnienie przestępstwa. Do szkolenia w zakresie obrończym dobiera się psy, u których instynkt obrony zachował charakter czynny, czyli takie osobniki, które w sytuacjach zagrożenia nie reagują lękiem, próbą ucieczki, tylko w obronie własnej lub swojego opiekuna stają do walki[18].

Fot. 5. Ćwiczenia obrończe.
Źródło: archiwum ZKP.

Zgodnie z danymi statystycznymi Zakładu Kynologii Policyjnej na dzień 31 grudnia 2019 r. w polskiej Policji pracuje 41 psów patrolowych i 17 psów patrolowych do działania bez kagańca. Łączne daje to 58 psów patrolowych.

Szkolenie psów patrolowo-tropiących

Szkolenie psów w kategorii patrolowo-tropiącej, tak jak w przypadku psów patrolowych, odbywa się na podstawie dwóch programów nauczania stanowiących załączniki do:

- decyzji nr 113 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 marca 2014 r. zmieniającej decyzję w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowo-tropiących (Dz. Urz. KGP poz. 23),
- decyzji nr 330 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 października 2015 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowo-tropiących do działania bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 83).

Programy nauczania na obydwu kursach są również zbieżne. **Różnią się 2 aspektami**:

- czasem trwania kursu:
  - kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowo-tropiących trwa **108 dni**, w tym czas realizacji treści kształcenia to 742 godziny dydaktyczne (106 dni),

[16] M. Wziątek, A. Przybylik, *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obrończe*, Legionowo 2011.
[17] A. Brzezicha, *Twój przyjaciel pies, wychowanie i szkolenie użytkowo-obronne*, s. 117.
[18] M. Wziątek, A. Przybylik, *Tresura psów służbowych*, s. 15.

- kurs specjalistyczny dla przewodników psów patrolowotropiących do działania bez kagańca trwa **98 dni**, w tym czas realizacji treści kształcenia to 672 godziny dydaktyczne (96 dni).

Tabela 2. Zakres tematyczny szkolenia psów patrolowo-tropiących.

Nazwa i charakterystyka bloku	Czas realizacji w godz. lekcyjnych	Sposób oceniania
Nr I. Teoretyczne podstawy tresury psów W ramach bloku zagadnieniowego realizowane są trzy tematy ukierunkowane na kształcenie z zakresu teorii tresury psów, kynologii służbowej oraz taktyki i techniki użycia psów.	56	Po zakończeniu każdego tematu przeprowadzany jest test wiedzy. Ocena z testu wiedzy stanowi ocenę bieżącą. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Zaliczenie następuje na podstawie średniej arytmetycznej ocen uzyskanych z testów wiedzy przeprowadzanych po zakończeniu każdego z tematów.
Nr II. Pierwsza pomoc W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na doskonalenie umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy.	18	Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Zaliczenie następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności.
Nr III. Tresura praktyczna W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na wykształcenie u przewodnika i psa umiejętności umożliwiających realizację zadań związanych z wykonywaniem służby patrolowej.	568	W bloku przeprowadzane są cztery testy umiejętności (etap I–IV). Oceny z testów stanowią oceny okresowe słuchacza. Zaliczenie bloku następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności na IV etapie.
Nr IV. Kształtowanie sprawności fizycznej W ramach bloku zagadnieniowego realizowany jest jeden temat ukierunkowany na rozwijanie umiejętności w zakresie kształtowania zdolności motorycznych.	30	W bloku przeprowadzany jest jeden test umiejętności. Ocena negatywna uzyskana w czasie realizacji bloku zagadnieniowego musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Słuchacz podlega okresowej ocenie w formie zaliczenia po zakończeniu realizacji bloku. Zaliczenie następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności.

Źródło: Program nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowo-tropiących do działania bez kagańca.

– szkoleniem w zakresie ćwiczeń obronczych:
  - na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowych pies wykonuje ćwiczenia obronicze w kagańcu i bez kagańca,
  - na kursie specjalistycznym dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca **te same** ćwiczenia obronicze pies wykonuje **wyłącznie** bez kagańca.

Fot. 6. Ćwiczenia obronicze.
Źródło: archiwum ZKP.

Od kursów patrolowych opisanych wcześniej odróżnia je także zakres tematyczny bloków zagadnieniowych. W temacie „Taktyka i technika użycia psów w Policji" zostały dodane treści teoretyczne z zakresu wykorzystania psa do tropienia śladów ludzkich. Natomiast w bloku „Tresura praktyczna" dodano ćwiczenia z zakresu pracy węchowej.

Kursy specjalistyczne dla przewodników psów patrolowo-tropiących są o ok. 20 dni dłuższe od kursów, na których szkoli się psy patrolowe. Wynika to z konieczności wypracowania u psów i ich przewodników dodatkowej umiejętności, jaką muszą nabyć w trakcie trwania kursu psy i ich przewodnicy – tropienia śladów ludzkich. Jest to umiejętność bardzo trudna do wypracowania, pomimo tego, że psy tej kategorii są uczone pracy na śladach tzw. „świeżych" – od czasu ich ułożenia do momentu rozpoczęcia tropienia upłynęło ok. 2 godziny. Psy patrolowo-tropiące łączą w sobie dwie kategorie psów służbowych – psy patrolowe i psy tropiące. a wszechstronność psów (tzw. 2 w 1) powoduje niezwykle dużą popularność tej kategorii psów w jednostkach terenowych Policji. Tresura praktyczna w szkoleniu psów patrolowo-tropiących to elementy posłuszeństwa, pokonywania przeszkód terenowych, **tropienie śladów ludzkich** oraz ćwiczenia obronicze (takie same jak w przypadku psów patrolowych):

– legitymowanie i kontrola osobista,
– obrona przewodnika,
– ściganie i obezwładnianie osób,
– konwojowanie osób,
– formowanie szyków psów,
– kontrola tłumu,
– przeszukanie terenu w celu odnalezienia osoby ukrywającej się,
– przeszukanie zabudowań w celu odnalezienia osoby ukrywającej się.

Fot. 7. Ćwiczenia obronicze.
Źródło: archiwum ZKP.

Szkolenie psów patrolowo-tropiących jest najtrudniejszym wyzwaniem dla policjantów – kandydatów na przewodników psów służbowych. Trzeba umiejętnie połączyć proces nauki tropienia śladów, gdzie potrzebne jest skupienie i koncentracja, z ćwiczeniami obronicznymi, podczas których psy pracują w emocjach i silnym pobudzeniu. Najczęściej na te kursy kierowani są policjanci niemają-

cy żadnego wcześniejszego doświadczenia z psami i ich tresurą. Dlatego też te szkolenia stanowią duże wyzwanie dla przewodników i instruktorów.
Jak wynika z danych statystycznych, szkolenie psów patrolowo-tropiących stanowi trzon szkoleń prowadzonych w ZKP. Zapotrzebowanie na psy tej kategorii było i jest największe. W polskiej Policji służy obecnie 350 psów i 173 patrolowo-tropiących. Psy patrolowo-tropiące do działania bez kagańca. Daje to łącznie liczbę **523 sztuk.** Biorąc pod uwagę to, że ogólna liczba psów w polskiej Policji wynosi 950, należy stwierdzić, że psy kategorii patrolowo-tropiącej stanowią ponad połowę całego pogłowia psów służbowych Policji.

Szkolenie psów bojowych do działania bez kagańca

Kurs specjalistyczny dla przewodników psów do działań bojowych jest „najmłodszym" kursem realizowanym w Zakładzie Kynologii Policyjnej. Pierwszą, pilotażową edycję przeprowadzono w 2017 r. W 2018 r. na podstawie zdobytych doświadczeń i wyciągniętych wniosków z pierwszej edycji opracowano nowy program szkolenia stanowiący załącznik do decyzji nr 96 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 marca 2018 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów do działań bojowych bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 50).

Fot. 8. Ćwiczenia specjalistyczne.
Źródło: archiwum ZKP

Potrzeba realizacji tego rodzaju kursu została zainicjowana przez Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP. Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA" i Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Policji (SPAP) prowadzą działania bojowo-realizacyjne, ratunkowe i kontrterrorystyczne. Realizują również podoperacje kontrterrorystyczne w ramach zabezpieczenia operacji policyjnych. Do realizacji tych zadań są wykorzystywani przewodnicy z psami bojowymi do działania bez kagańca. Wykorzystanie psów do realizacji działań bojowych zwiększa możliwość rozwiązywania sytuacji kryzysowych oraz bezpieczeństwo pododdziału. Istotnym aspektem użycia psów do działań bojowych bez kagańca jest fakt, iż są one zaliczane do kategorii środków niezabijających[19].
Na kurs są kierowani policjanci Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA" oraz samodzielnych pododdziałów antyterrorystycznych Policji. Kurs jest prowadzony w systemie stacjonarnym i trwa 120 dni szkoleniowych. Treści kształcenia realizuje się w grupach szkoleniowych, których liczebność nie może przekraczać 5 osób na 2 instruktorów. Zajęcia prowadzą instruktorzy ZKP wspólnie z policjantem lub pracownikiem Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA", który uczestniczy w zajęciach teoretycznych i praktycznych jako instruktor. Ponadto zajęcia mogą być wspomagane przez policjantów lub pracowników Centralny Pododdział Kontrterrorystyczny Policji „BOA", SPAP oraz przedstawicieli podmiotów pozapolicyjnych[20].

[19] Decyzja nr 96 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 marca 2018 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów do działań bojowych bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 50).
[20] Tamże.

Jak wynika z tabeli 3 przedstawiającej zakres tematyczny oraz system oceniania, również ten kurs jest typowo umiejętnościowy. Blok ,,Tresura praktyczna" to 734 godziny zajęć praktycznych. Na realizację zagadnień z pozostałych bloków przeznaczono 92 godziny dydaktyczne.
Tresura praktyczna to elementy posłuszeństwa, pokonywania przeszkód terenowych oraz ćwiczenia specjalistyczne:

- elementy wysokościowe,
- współpraca psa z zespołem bojowym,
- strzelanie sytuacyjne wraz z zespołem bojowym,
- przyzwyczajanie psa do środków transportu powietrznego, lądowego i wodnego,
- ściganie i obezwładnianie osoby,
- udział w zasadzce,
- przeszukanie pomieszczeń w celu zatrzymania osoby ukrywającej się.

Zarówno psy, jak i ich przewodnicy muszą opanować i doskonalić wymienione umiejętności w trakcie trwania kursu. Duży nacisk w trakcie szkolenia kładzie się na ćwiczenia praktyczne wykonywane w różnych warunkach pogodowych, o różnej porze doby, na wysokościach, w budynkach, w środkach transportu.
Na dzień 31 grudnia 2019 r. w polskiej Policji pracuje 5 psów do działań bojowych.

Fot. 9. Ćwiczenia specjalistyczne.
Źródło: archiwum ZKP.

Tabela 3. Zakres tematyczny szkolenia psów bojowych do działania bez kagańca.

Lp.	Temat	Czas realizacji w godz. lekcyjnych	System oceniania
1.	**Teoretyczne podstawy tresury psów**	44	Po zakończeniu każdego zagadnienia przeprowadzany jest test wiedzy. Ocena z testu wiedzy stanowi ocenę bieżącą. Każda ocena negatywna musi być poprawiona na ocenę pozytywną. Zaliczenie tematu nr 1 stanowi ocenę okresową, która jest średnią arytmetyczną ocen bieżących. Obowiązuje skala ocen 1–6.
2.	**Pierwsza pomoc**	18	Zaliczenie tematu nr 2 następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności, stanowiącą ocenę okresową. Obowiązuje skala ocen 1–6. Każda ocena negatywna musi być poprawiona na ocenę pozytywną.
3.	**Tresura praktyczna**	734	W temacie przeprowadzane są cztery testy umiejętności (etap I – w 4. tygodniu kursu, II – w 10. tygodniu kursu, III – w 17. tygodniu kursu, IV – w ostatnim tygodniu kursu), które stanowią oceny okresowe słuchacza. Zaliczenie tematu następuje na podstawie oceny uzyskanej z testu umiejętności na IV etapie. Obowiązuje skala ocen 1–6.
4.	**Kształtowanie sprawności fizycznej**	30	Zaliczenie tematu nr 4 odbywa się poprzez przeprowadzenie testu umiejętności, który podlega ocenie w formie zapisu uogólnionego – zaliczono (zal.) lub nie zaliczono (nzal.). Każda ocena negatywna musi być poprawiona na ocenę pozytywną.
	Razem	826	

Źródło: Program nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów do działań bojowych bez kagańca.

4. WARSZTATY DOSKONALĄCE SPRAWNOŚĆ UŻYTKOWĄ PSÓW SŁUŻBOWYCH W ZAKRESIE OBRONCZYM

W 2015 r. w Zakładzie Kynologii Policyjnej w Sułkowicach opracowano programy warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów służbowych wszystkich kategorii. Celem doskonalenia było pogłębienie wiedzy i umiejętności przewodników psów służbowych oraz podwyższanie umiejętności psów lub co najmniej utrzymanie ich w pełnej sprawności użytkowej[21]. Pierwsze edycje warsztatów, które trwały pięć dni, wdrożono w 2015 r. Już od początku zainteresowanie warsztatami było bardzo duże. Jednostki terenowe Policji chętnie korzystały z tej formy doskonalenia dla swoich przewodników i psów. W 2016 r., na podstawie opinii instruktorów realizujących warsztaty oraz przewodników psów uczestniczących w tym przedsięwzięciu w latach 2015–2016, podjęto decyzję o wydłużeniu ich realizacji do 10 dni. Czas 2 tygodni wydawał się optymalnym okresem potrzebnym na przypomnienie, a następnie utrwalenie u psów nabytych odruchów warunkowych. W tej formie warsztaty są realizowane do dziś, a liczba chętnych znacznie przekracza możliwości realizacyjne Zakładu.

Doskonalenie sprawności użytkowej psów patrolowych i patrolowo-tropiących odbywa się na podstawie programów warsztatów stanowiących załączniki do:

- decyzji nr 282 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowych,
- decyzji nr 277 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowo-tropiących.

Fot. 10. Ćwiczenia obrończe.
Źródło: archiwum ZKP.

Programy nauczania na obydwu kursach są niemalże identyczne. Różnią się tylko jednym zagadnieniem w temacie „Tresura praktyczna". W programie warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowo-tropiących **dodatkowym zagadnieniem jest „tropienie śladów ludzi".**

W przypadku warsztatów nie ma rozgraniczenia na psy do działań w kagańcu i bez kagańca. Prowadzący zajęcia muszą dostosować sposób realizacji ćwiczeń do poszczególnych kategorii psów, w szczególności uwzględniając odpowiednie zabezpieczenie osób pozorujących podczas ćwiczeń obrończych.

[21] Decyzja nr 282 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowych.

W ramach zajęć praktycznych są realizowane ćwiczenia tożsame z tymi, które prowadzone są w czasie kursów specjalistycznych oraz testowania sprawności użytkowej psów służbowych. W przypadku udziału w warsztatach przewodników z psami, dla których wymagane jest uzyskanie atestu, prowadzący zajęcia, na podstawie wykonywanych przez psy czynności, może potwierdzić zdolność psa do wykonywania zadań, do których został on wytresowany[22]. W takich przypadkach po ukończeniu warsztatów psy mogą uzyskać atesty.

Podobnie jak podczas realizacji kursów specjalistycznych dla przewodników psów patrolowych i patrolowo-tropiących zajęcia realizowane są w grupach nieprzekraczających 6 osób na jednego instruktora. Uczestnicy warsztatów podlegają ocenie kształtowanej na podstawie realizowanych zadań praktycznych.

Warunkiem ukończenia warsztatów jest uczestnictwo we wszystkich zajęciach realizowanych w czasie ich trwania. Absolwent warsztatów otrzymuje zaświadczenie potwierdzające uczestnictwo w warsztatach. Odbycie warsztatów poświadczane jest wpisem do książki psa służbowego Policji.

[22] Decyzja nr 277 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowo-tropiących.

5. PODSTAWY PRAWNE UŻYCIA PSA SŁUŻBOWEGO JAKO ŚRODKA PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

Przepisy dotyczące psa służbowego jako środka przymusu bezpośredniego używanego przez Policję to:
1) ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2019 r. poz. 161, z późn. zm.) – art. 16,
2) ustawa z dnia 24 maja 2013 r o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418) – art. 21 pkt 1–2,
3) zarządzenie nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia (Dz. Urz. KGP Nr 7, poz. 46, z późn. zm.).

Przypadki użycia psa służbowego jako środka przymusu bezpośredniego zostały określone w Ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej w **art. 21**:

1. Psa służbowego można używać w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 2, 5–7, 9–11 i 13, tj. w przypadku
- odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby (art. 11 pkt 2);
- przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia (art. 11 pkt 5);
- ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego (art. 11 pkt 6);
- przeciwdziałania zamachowi na nienaruszalność granicy państwowej w rozumieniu art. 1 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (art. 11 pkt 7);
- zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia (art. 11 pkt 9);
- ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki, lub pościgu za tą osobą (art. 11 pkt 10);
- zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą (art. 11 pkt 11);
- pokonania czynnego oporu (art. 11 pkt 13).

2. Psa służbowego używa się, gdy ma założony kaganiec, chyba że:
1) **został wytresowany do działania bez kagańca;**
2) **użycie psa służbowego służy do:**
a) odparcia zamachu na życie lub zdrowie uprawnionego lub innej osoby;
b) wykonywania czynności służbowych wobec osób, w stosunku do których użycie broni palnej jest dopuszczalne w przypadkach, o których mowa w:
   - art. 45 pkt 1 lit. a–c – konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na:
     - (lit. a) życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do takiego zamachu,
     - (lit. b) ważne obiekty, urządzenia lub obszary albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu,

- (lit. c) mienie, który stwarza jednocześnie bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności uprawnionego lub innej osoby, albo konieczność przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;

– art. 45 pkt 2 lit. a–b – konieczność przeciwstawienia się osobie:
  - (lit. a) niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni, materiału wybuchowego lub innego niebezpiecznego przedmiotu, którego użycie może zagrozić życiu, zdrowiu lub wolności uprawnionego lub innej osoby,
  - (lit. b) która usiłuje bezprawnie odebrać broń palną uprawnionemu lub innej osobie uprawnionej do jej posiadania;
– art. 45 pkt 3 – bezpośredni pościg za osobą, wobec której:
  - (lit. a) użycie broni było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1 lit. a–d i pkt 2,
  - (lit. b) – istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, o którym mowa w:
    - art. 115 § 20 kk (przestępstwo o charakterze terrorystycznym),
    - art.148 kk (zabójstwo),
    - art. 156 § 1 kk (ciężki uszczerbek na zdrowiu),
    - art. 163–165 kk (sprowadzenie zagrożenia dla życia, zdrowia wielu ludzi oraz mienia w wielkich rozmiarach, bezpośredniego niebezpieczeństwa takich zagrożeń, innych rodzajów takich zagrożeń),
    - art. 197 kk (zgwałcenie),
    - art. 252 kk (wzięcie i przetrzymywanie zakładnika),
    - art. 280–282 kk (rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze),

    ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
– art. 45 pkt 1 lit. a–c i pkt 2 – gdy uprawnionym jest pracownik ochrony, o którym mowa w art. 2 ust. 1 pkt 20 – pracownicy ochrony uprawnieni do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz. U. z 2018 r. poz. 2142 i 2255 oraz z 2019 r. poz. 1495).

Analizując ww. przypadki użycia psów służbowych w Policji, należałoby przyjąć, że zgodnie z art. 21 pkt 2 ppkt 1 (psa służbowego używa się, gdy ma założony kaganiec, chyba że został wytresowany do działania bez kagańca) pies wytresowany do działania bez kagańca może być używany we wszystkich przypadkach użycia psa służbowego jako środka przymusu bezpośredniego. Natomiast psy wytresowane do działania w kagańcu muszą mieć założony kaganiec z wyjątkiem przypadków, o których mowa w art. 21 pkt 2 ppkt 2.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 maja 2013 r, o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej policjant musi przestrzegać następujących zasad użycia środków przymusu bezpośredniego:
1) **zasada kompetencji** – policjant może użyć środka przymusu bezpośredniego lub wykorzystać go wyłącznie w zakresie realizacji zadań ustawowych Policji;
2) **zasada ostrzeżenia –** policjant może użyć środka przymusu bezpośredniego po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz po uprzedzeniu jej o zamiarze użycia tego środka; zasada ta nie obowiązuje, gdy występuje bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby oraz w przypadku gdy zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem;
3) **zasada niezbędności** – środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości[23];

[23] Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 6.

4) **zasada celowości** – policjant może użyć środków przymusu bezpośredniego lub wykorzystać je do osiągnięcia określonych celów; jeśli sytuacja tego wymaga, policjant może użyć jednocześnie więcej niż jednego środka przymusu bezpośredniego;
5) **zasada minimalizacji skutków** – nakłada na policjanta obowiązek używania środków przymusu bezpośredniego w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę;
6) **zasada szczególnej ostrożności** – środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby[24];
7) **zasada przestrzegania praw człowieka** – mówi o tym, że policjant w każdej sytuacji, także w tej związanej z użyciem lub wykorzystaniem środków przymusu bezpośredniego, ma obowiązek respektowania praw i wolności człowieka oraz przestrzegania zasad etyki zawodowej[25].

[24] Tamże, art. 7.
[25] Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta" (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 1, poz. 3).

BIBLIOGRAFIA

Literatura

Brzezicha A., *Twój przyjaciel pies, wychowanie i szkolenie użytkowo-obronne,* Mada, Warszawa 2002.

Charytonik U., Kułakowski M., *Psy policyjne*, ,,Mój Pies" 2000, nr 9.

Historia psów policyjnych, https://psy-pies.com/artykul/historia-psow-policyjnych,1852.html.

Najmanova D., Humpal Z., *Psy rasowe*, PWRiL, Warszawa 1983.

Taras P., *Psy wojny*, ,,Komandos" 2004, nr 2.

Taylor D., *Ty i twój pies,* Muza, Warszawa 1996.

Wilcox B., Walkowicz Ch., *Atlas ras psów świata*, wyd. 2. poprawione, Muza, Warszawa 1997.

Wziątek M., Przybylik A., *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obronicze*, Legionowo 2011.

Akty prawne

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418).

Zarządzenie nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia (Dz. Urz. KGP Nr 7, poz. 46, z późn. zm.).

Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie ,,Zasad etyki zawodowej policjanta" (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 1, poz. 3).

Decyzja nr 245 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 lipca 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowych (Dz. Urz. KGP poz. 50),

Decyzja nr 329 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 października 2015 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowych do działania bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 82).

Decyzja nr 113 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 marca 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowo-tropiących (Dz. Urz. KGP poz. 23),

Decyzja nr 330 Komendanta Głównego Policji z dnia 16 października 2015 r. w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów patrolowo-tropiących do działania bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz. 83).

Decyzja nr 96 Komendanta Głównego Policji z dnia 17 marca 2018 r. w sprawie programu nauczania na kursie specjalistycznym dla przewodników psów do działań bojowych bez kagańca (Dz. Urz. KGP poz.50).

Decyzja nr 282 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowych.

Decyzja nr 277 Komendanta Centrum Szkolenia Policji z dnia 8 grudnia 2016 r. w sprawie programu warsztatów doskonalących sprawność użytkową psów patrolowo- tropiących.

WYKAZ TYTUŁÓW WYDAWANYCH W SERII „MATERIAŁY DYDAKTYCZNE”

2009 r.

1. **M. Pilaciński**, *Materiały szkoleniowe dotyczące podstaw wiedzy z zakresu technologii oświetleniowej*
2. **ZTO CSP**, *Skrypt dla słuchaczy kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej w komórkach techniki operacyjnej z zakresu prowadzenia obserwacji pieszej* (poufne)
3. **M. Pokrzywa**, *Wybrane aspekty prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o uprowadzenie małoletniego określonych w art. 211 k.k.*
4. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji. Zestaw zadań dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*
5. **A. Grygutis, P. Sobiech, A. Wilisowski**, *Prowadzenie działań pościgowych przez Policję* (SP w Katowicach)
6. **P. Sielecki, P. Sobiech, D. Pluta**, *Broń palna* (SP w Katowicach)
7. **S. Liszkiewicz**, *Przeszukanie i czynności zbliżone do przeszukania*

2010 r.

8. **P. Górnik, J. Kaleta**, *Postępowanie mandatowe za wykroczenia skarbowe* (SP w Katowicach)
9. **J. Sterczewski, K. Fojcik**, *Strzelba gładkolufowa SDASS Imperator kal. 12/76* – wyd. II (SP w Katowicach)
10. **S. Korecki**, *Postępowanie w sprawach nieletnich – cz. II* (SP w Katowicach)
11. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego*
12. **M. Bondel**, *Ogumienie. Podstawowe zagadnienia*
13. **H. Purzyńska**, *Sprawdzanie osób, pojazdów, dokumentów, rzeczy w KSIP. Ćwiczenia dla słuchaczy*
14. **A. Lazur (red.)**, *Kazusy z prawa karnego materialnego. Suplement – rozwiązania kazusów*
15. **W. Radecki, M. Śrubka**, *Przyjęcie informacji o przestępstwie i przesłuchanie świadka*
16. **D. Boruszewski, R. Kobryś**, *Kontrola transportu drogowego. Pojazdy nienormatywne – szczegółowe regulacje prawne* (stan prawny na 31.01.2010 r.)
17. **J. Misiak**, *Wykonywanie poleceń uprawnionych organów oraz udzielanie pomocy i asysty*
18. **W. Łabuz**, *Przeszukanie osoby, pomieszczeń i rzeczy*
19. **R. Maj, J. Zając (red.)**, *Poszukiwanie osób i rzeczy oraz ujawnienia sprawców przestępstw w ramach wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porządkowych*
20. **D. Baj, T. Fęcki, T. Grochowski, W. Halicki**, *Część szczególna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*
21. **R. Kobryś, A. Sałkowska**, *Zatrzymanie pojazdu do kontroli. Zakres podstawowy*
22. **P. Górnik,** *Podstawy prawne funkcjonowania oraz zadania straży gminnych* (SP w Katowicach)
23. **W. Jasińska, V. Grudzień**, *Postępowanie nakazowe a wniosek oskarżyciela o skazanie bez przeprowadzania rozprawy* (SP w Katowicach)
24. **A. Lazur**, *Przepisy karne wybranych ustaw szczególnych*
25. **J. Wróbel, A. Chechelski**, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny* (SP w Katowicach)
26. **T. Stechnij, P. Wąsiel**, *Szkolenie strzeleckie – zbiór podstawowych materiałów pomocniczych dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego* (SP w Katowicach)
27. **M. Szlauer**, *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet* (SP w Katowicach)
28. **A. Kłosek, J. Wróbel**, *Obowiązki policjanta pełniącego służbę w PDOZ* (SP w Katowicach)
29. **A. Kłosek, W. Kreihs**, *Udzielanie informacji środkom masowego przekazu* (SP w Katowicach)

30. **T. Sibiela**, *Sprawdzenie i weryfikacja numeru identyfikacyjnego pojazdu podczas kontroli drogowej* (SP w Katowicach)

31. **A. Cichy, T. Mreńca**, *Prawne aspekty bezpieczeństwa w sieci internetowej (wybrane zagadnienia).* (SP w Katowicach)

32. **K. Bodzioch, D. Poważa**, *Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych* (SP w Katowicach)

33. **T. Maczuga, M. Milewski, W. Brzozowski**, *Wybrane elementy taktyki zatrzymania osób w pomieszczeniach*

34. **E. Ciborowska, T. Fęcki, E. Jakimiuk, D. Korolczuk**, *Część ogólna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń oraz elementy wstępu do prawoznawstwa*

35. **A. Dubińska-Donder, R. Idzikowski, M. Lis -Walewska**, *Wykonywanie czynności w sprawach o wykroczenia*

2011 r.

36. **R. Maj, J. Zając**, *Przestępstwa komputerowe*

37. **L. Dyduch**, *Policja a straż gminna (miejska) – realizacja uprawnień oraz stosowanie przez strażników gminnych (miejskich) środków przymusu bezpośredniego i broni palnej bojowej*

38. **R. Kobryś, R. Kuchar**, *Zasady ogólne stosowania urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów*

39. **M. Bogusz, I. Bogusz**, *Oględziny miejsca zdarzenia złożone pod względem organizacyjnym*

40. **A. Dyrda**, *Kontrola operacyjna. Wyciąg z aktów prawnych*

41. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji – zbiór materiałów szkoleniowych policji francuskiej*

42. **B. Kiliszek, W. Woźny**, *Rola i zadania dowódcy nieetatowej grupy rozpoznania minersko-pirotechnicznego na miejscu zdarzenia* (poufne)

43. **D. Szymanik**, *Badania techniczne pojazdów*

44. **L. Dyduch**, *Przygotowanie i dyslokacja służby patrolowej*

45. **R. Doliński, A. Gierak, J. Orłowski**, *Fotoradary*

46. **L. Dyduch**, *Wybrane przepisy prawne regulujące pracę spottersa*

47. **R. Socha, B. Kaczmarczyk**, *Wyspecjalizowane instytucje realizujące zadania na rzecz bezpieczeństwa. Cz. I – Formacje uzbrojone właściwe w sprawach bezpieczeństwa publicznego*

48. **G. Perz**, *Zasady zachowania się policjantów*

49. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego. Wydanie zaktualizowane i uzupełnione*

50. **J. Misiak**, *Przestępstwo a wykroczenie. Analiza porównawcza*

51. **Ł. Długołęcki**, *Nowoczesne systemy nawigacyjne wykorzystywane w służbie patrolowej na wodach*

52. **J. Przasnyski, R. Rozenek**, *Bezpieczeństwo i zagrożenia podczas pokonywania zakrętów na drodze*

53. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Ustalanie sprawców przestępstw popełnianych za pośrednictwem Internetu*

54. **M. Wziątek, A. Przybylik**, *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obrończe*

55. **W. Różycki**, *Podstawowe zabiegi resuscytacji wobec tonących*

56. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Cyberprzemoc*

57. **M. Król,** *Konwoje i doprowadzenia osób*

58. **K. Szczerbaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obezwładniające stosowane przez polską Policję. Część I*

59. **G. Wiorowski, K. Lubryczyński**, *Tresura psów służbowych. Tropienie śladów ludzkich*

60. **L. Dyduch**, *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*

2012 r.

61. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Posłuszeństwo ogólne*

62. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Praktyczne wykorzystanie Systemu Poszukiwawczego Policji*

63. **Ł. Szwejkowski**, *Przestępstwa z nienawiści. Wybrane zagadnienia*

64. **Z. Mikulski**, *Motocyklowa asysta honorowa*

65. **A. Cholewski**, *Sposoby sprawdzania obiektów pod względem bezpieczeństwa minersko-pirotechnicznego*

66. **G. Leśniak, J. Kuźmiński, A. Wiśniewski**, *Kształtowanie ogólnej sprawności fizycznej w kontekście działań interwencyjnych funkcjonariuszy Policji*

67. **I. Kordas**, *Praktyczne aspekty pracy operacyjnej Policji. Tabele pomocnicze i założenia do ćwiczeń*

68. **A. Przekaziński, R. Szczech**, *Czas pracy kierowców*

69. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Kazusy dotyczące zagadnień informatycznych*

70. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji na szkoleniu zawodowym podstawowym*

71. **D. Golicki, H. Kowalik**, *Budowa i działanie broni palnej krótkiej. Pytania i odpowiedzi*

72. **M. Prokopczyk, R. Ośka, M. Hańczuk**, *Tresura psów służbowych. Wyszukiwanie zapachów materiałów wybuchowych*

73. **M. Zbrzeżny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Bezpieczeństwo podczas hamowania awaryjnego*

74. **M. Zbrzeżny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Pozycja kierującego za kierownicą*

75. **D. Baj, D. Bober**, *Kary i środki karne na gruncie Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń*

76. **D. Cyma-Końska**, *Interwencja policyjna wobec przemocy w rodzinie*

77. **K. Szczerbaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obezwładniające stosowane przez polską Policję. Część II*

78. **D. Chodziński**, *Pranie pieniędzy jako jedna z form działania zorganizowanych grup przestępczych*

79. **A. Rybicka-Nowek**, *Wybrane zagadnienia z zakresu praw człowieka. Poradnik dla nauczyciela policyjnego*

80. **J. Konieczny, B. Hajdacki**, *Pistolety maszynowe wykorzystywane w Policji*

81. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Psy do wyszukiwania zapachów narkotyków*

82. **S. Ronowicz, I. Bogusz, D. Śledziewski, W. Weremko**, *Podstawowe wiadomości z fotografii kryminalistycznej*

2013 r.

83. **M. Pilaciński, R. Szczech, D. Szymanik**, *Układy kierownicze pojazdów*

84. **I. Bogusz, M. Bogusz**, *Technika kryminalistyczna – ślady biologiczne*

85. **D. Bober, D. Baj**, *Odpowiedzialność dyscyplinarna policjanta*

86. **R. Kobryś**, *Potrącenie pieszego – wybrane zagadnienia z zakresu rekonstrukcji wypadku drogowego*

87. **Ł. Szwejkowski**, *Korupcja – wybrane zagadnienia*

88. **G. Jankowski**, *Etyka zawodowa policjanta w aspekcie wybranych przymiotów osobowych*

89. **M. Zbrzeżny, P. Mroczkowski, D. Kulikowski**, *Kierowanie ruchem drogowym*

90. **K. Mikosza**, *Rola i zadania Policji w zwalczaniu terroryzmu*

91. **R. Socha, M. Karpeta**, *Dziecko jako ofiara przemocy*

92. **D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu*

93. **R. Maj**, *Poszukiwanie osób zaginionych oraz postępowanie w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości*

94. **M. Śrubka**, *Karnoprocesowe aspekty zabezpieczania mienia*

95. **M. Lis-Walewska, A. Mańko-Czajka**, *Środki oddziaływania wychowawczego stosowane wobec sprawcy wykroczenia*

96. **B. Krzemień**, *Resuscytacja krążeniowo-oddechowa (Basic Life Support – BLS)*

97. **A. Pawłowski, J. Pośpiech**, *Podstawy interwencji policyjnych ze szczególnym uwzględnieniem zasad podejmowania czynności wobec osób z zaburzeniami psychicznymi oraz nosicieli wirusa HIV*

98. **K. Zalewski**, *Zdarzenia zakłócające prawidłowy przebieg służby w PDOZ*

99. **G. Perz**, *Wybrane zagadnienia historii Policji*

100. **D. Szymanik**, *Oświetlenie nowoczesnych samochodów a bezpieczeństwo jazdy w warunkach nocnych*

101. **G. Winnicki**, *Zacięcia broni palnej krótkiej*

102. **K. Zaranek**, *Oględziny pojazdu jednośladowego na przykładzie motocykla Honda CBX 750*

103. **D. Śledziewski**, *Dowód osobisty – zabezpieczenia stwierdzające autentyczność dokumentu*

104. **I. Bogusz**, *Dokumentacja fotograficzna z oględzin miejsca zdarzenia z uwzględnieniem makrofotografii i fotografii w świetle UV*

105. **W. Nienałtowski, R. Nienałtowski**, *Administracyjno-prawne aspekty wydawania pozwolenia na broń palną*

106. **S. Hołoweńko, Z. Jagielski, R. Szczech**, *Technika kierowania samochodem*

107. **D. Baj, D. Bober, J. Golat**, *Wybrane przestępstwa przeciwko mieniu – w świetle aktualnego orzecznictwa*

108. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji szkolenia podstawowego zawodowego (stan prawny na 3.12.2013 r.)*

109. **M. Śrubka**, *Przesłuchanie świadka w procesie karnym*

2014 r.

110. **M. Walczuk, M. Bogusz, I. Bogusz**, *Ślady biologiczne – analiza mechanizmu powstawania plam krwi i możliwości jej wykorzystania w procesie wykrywczym*

111. **M. Łojek, J. Setniewska**, *Wybrane akty wykonawcze z zakresu kontroli ruchu drogowego*

112. **P. Kreczmański, P. Pińczuk**, *Tresura psów służbowych. Szkolenie psów tropiących*

113. **M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Postępowanie sprawdzające i postępowanie w niezbędnym zakresie (art. 307 i 308 kpk)*

114. **D. Boruszewski, M. Jackowski, S. Hołoweńko**, *Wymagane dokumenty podczas wykonywania przewozu drogowego*

115. **A. Rybicka, K. Winnicka**, *Legitymowanie osób transeksualnych*

116. **L. Dyduch, K. Świerczewski, W. Biedrzycki**, *Użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego przez policjantów*

117. **A. Idzikowski**, *Szkolenie strzeleckie. Bezpieczeństwo – charakterystyka zagadnienia*

118. **A. Mańko-Czajka**, *Postępowanie przyspieszone w sprawach o wykroczenia*

119. **D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu (wydanie II)*

120. **K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Krajowy System Informacyjny Policji w teorii i praktyce. Ćwiczenia*

121. **S. Klimaszewski**, *Wybrane elementy postępowania w sprawach nieletnich – część I*

122. **M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Świadek wykroczenia*

123. **S. Ronowicz**, *Fotografia kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych*

124. **W. Biedrzycki, K. Świerczewski**, *Charakterystyka funkcjonowania dzielnicowego w Policji*

125. **R. Nienałtowski**, *Wybrane przestępstwa i wykroczenia dotyczące broni palnej i amunicji*

126. **W. Weremko**, *Dokumentacja uzupełniająca z oględzin miejsca zdarzenia. Szkice i plany*

127. **D. Baj, D. Bober, J. Golat**, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – w świetle aktualnego orzecznictwa*

2015 r.

128. **M. Śrubka, D. Korolczuk, A. Przybylik**, *Policjant jako oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*

129. **P. Chelber, P. Winnicki**, *Podstawy łączności w Policji*

130. **K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Przygotowanie policjanta do wykorzystania przez Policję dorobku prawnego Schengen*

131. **M. Śmiałek**, *Subkultury młodzieżowe w Polsce – wybrane zagadnienia*

132. **J. Misiak, J. Golat**, *Karne i administracyjne aspekty wprowadzenia do obrotu paliwa niespełniającego norm jakościowych. Wpływ wadliwego jakościowo paliwa na środowisko naturalne*

133. **R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Zastrzeganie dokumentów tożsamości – System Dokumenty Zastrzeżone*

134. **M. Komosiński, A. Pawłowski, C. Suszyński**, *Zasady przyjmowania, przekazywania i zwalniania osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia*

135. **R. Rozenek**, *Wideorejestratory PolCam i Videorapid 2. Obsługa urządzeń*

136. **L. Dyduch**, *Bezpieczeństwo w czasie realizacji czynności i działań policyjnych*

137. **I. Bogusz, M. Bogusz**, *Ślady kryminalistyczne – dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*

138. **A. Czekaj, R. Grabski**, *Obserwacja jako metoda pracy operacyjnej* (poufne)

139. **R. Grabski, A. Czekaj**, *Błędy występujące w obserwacji* (poufne)

140. **G. Sadowski, Z. Herbuś**, *Sposoby radzenia sobie ze stresem podczas prowadzenia obserwacji* (poufne)

141. **D. Baj, D. Bober, J. Golat**, *Wybrane przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego w świetle aktualnego orzecznictwa*

142. **R. Rozenek, J. Przasnyski, M. Gemza**, *Kwalifikacja zdarzeń drogowych oraz polecenia i sygnały wydawane przez policjanta na miejscu zdarzenia drogowego*

143. **M. Śrubka**, *Formy popełnienia przestępstwa*

144. **R. Idzikowski**, *Analiza wykroczenia z art. 86 i 87 kw*

145. **J. Golat**, *Wybrane przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i wiarygodności dokumentów – z przykładami aktualnego orzecznictwa*

146. **M. Jackowski**, *Procedury postępowania policjanta przy wypadku z udziałem pojazdu przewożącego żywe zwierzęta*

147. **D. Cyma-Końska, R. Wójcik**, *Kontrola osobista a przeszukanie*

148. **L. Dyduch**, *Znaczenie odprawy do służby prewencyjnej*

149. **A. Twardo**, *Przyjmowanie i pobyt osób doprowadzonych do izb wytrzeźwień*

2016 r.

150. **R. Kobryś, R. Kuchar, J. Kozłowski**, *Zasady ogólne stosowania urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów, wydanie II poprawione*

151. **Ł. Wilczak, W. Kucyk**, *Ogniowy sposób inicjowania wybuchu*

152. **A. Krajewska, D. Baj, R. Wróblewski**, *Immunitet dyplomatyczny – historia, zakres, obowiązywanie na gruncie prawa karnego i prawa wykroczeń*

153a. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I*

153b. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II*

154. **A. Twardo**, *Policyjne izby dziecka – zarys problematyki*

155. **K. Świerczewski**, *Wybrane zagadnienia dotyczące zatrzymania osób przez Policję*

2017 r.

156. **K. Bakalarczyk-Burakowska**, *Ochrona praw autorskich materiałów publikowanych w Internecie*

157a. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I.* Wydanie II uzupełnione

157b. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II.* Wydanie II uzupełnione

158. **E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu wstępu do prawoznawstwa oraz prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*

159. **E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu przepisów karnych ustaw szczególnych*

160. **L. Dyduch**, *Korzystanie przez policjantów z pomocy określonych prawnie podmiotów podczas wykonywania obowiązków służbowych*

161. **R. Idzikowski**, *Instytucja świadka w procesie karnym*

162. **E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu prawa karnego procesowego*

163. **E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu wykonywania poleceń uprawnionych organów oraz udzielania pomocy i asysty*

164. **E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu procesowego prawa wykroczeń*

165. **W. Weremko**, *Dowód osobisty „wzór 2015" – zabezpieczenia* (opublikowane tylko w wersji elektronicznej)

166. **M. Lis-Walewska, J. Golat**, *Wybrane wykroczenia i przestępstwa popełniane na wodach i terenach przywodnych*

167. **T. Midro**, *Bezpieczeństwo imprez masowych*

2018 r.

168. **M. Śmiałek**, *Mediacja w sprawach nieletnich (wybrane zagadnienia)*

169. **M. Wawryn**, *Doprowadzenie osoby do wytrzeźwienia – uprawnienia i obowiązki policjanta*

170. **J. Misiak, K. Smolarek**, *Wybrane aspekty instytucji świadka incognito*

171. **K. Rejmer**, *Uprowadzenie dla okupu – rys ogólny i aspekty prawne*

172. **D. Golicki**, *Budowa i działanie broni palnej długiej. Pytania i odpowiedzi*

173. **Z. Mikulski**, *Rodzaje i sposoby oznaczeń umożliwiających identyfikację pojazdu*

174. **E. Jakimiuk**, *Część szczególna materialnego prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*

175. **L. Dyduch**, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych – cz. I. Bezpieczeństwo*

176. **R. Nienałtowski**, *Organizacja i zasady funkcjonowania Przyjaznego Pokoju Przesłuchań Dzieci*

177. **E. Jakimiuk**, *Elementy wstępu do prawoznawstwa oraz część prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*

178. **D. Chęsy, L. Dyduch**, *Żebractwo jako zjawisko patologii społecznej*

179. **M. Wysocka**, *Ustawowe znamiona wybranych wykroczeń przeciwko mieniu – tablice poglądowe z komentarzem*

2019 r.

180. **K. Świerczewski**, *Wybrane zagadnienia dotyczące doprowadzeń osób przez Policję – przepisy prawne*

181. **J. Kuźmiński**, *Współdziałanie patrolu dwuosobowego podczas zatrzymania niebezpiecznej osoby poruszającej się pojazdem. Wybrane przepisy prawne*

182. **K. Puławska, M. Komosiński**, *Zasadność legitymowania osób*

183. **M. Lis-Walewska**, *Pouczenie oraz mandat karny jako środki prawne reakcji na wykroczenia*

184. **C. Suszyński**, *Taktyka realizacji pościgów policyjnych*

185. **L. Dyduch**, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych*

186. **J. Golat, D. Baj**, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu. Znamiona oraz aktualne orzecznictwo*

187. **J. Misiak, K. Smolarek**, *Osoba najbliższa w procesie karnym. Wybrane aspekty*

188. **M. Bojanowski, M. Śrubka**, *Zabezpieczenie majątkowe i tymczasowe zajęcie mienia ruchomego w postępowaniu przygotowawczym*

189. **K. Winnicka,** *Postępowanie z osobami znajdującymi się pod wpływem alkoholu*

190. **E. Ciborowska,** *Wybrane okoliczności wyłączające bezprawność czynu i winę*

2020 r.

191. **M. Śmiałek,** *Patologie społeczne – Wybrane zagadnienia*

192. **K. Rosłaniec, K. Franckiewicz** *Nowe uprawnienia Policji. Wybór przepisów*

193. **A. Twardo,** *Obowiązki oraz prawa osoby umieszczonej w PDOZ*

194. **A. Twardo,** *Sprawdzanie osób oraz kontrola pomieszczeń w PDOZ*

195. **A. Twardo,** *Wydarzenia nadzwyczajne w PDOZ – zarys problematyki*

196. **L. Dyduch,** *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych – Część III. Realizacja interwencji wobec niektórych kategorii osób*

197. **A. Łopuszyński,** *Poszukiwania osób zaginionych*